

Кочегаров С.С.

аспірант,

Навчально-науковий інститут

«Придніпровська державна академія

будівництва та архітектури»

Українського державного університету науки і технологій

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-482-8-6>

ІНСТИТУЦІЙНІ РЕФОРМИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄС

Інституційні реформи є ключовим інструментом забезпечення економічної безпеки України, особливо в умовах тривалої війни та стратегічного курсу на євроінтеграцію. Вони визначають здатність держави протидіяти макроекономічним загрозам, забезпечувати фінансову стабільність та створювати сприятливе середовище для розвитку бізнесу та інвестицій. У сучасних реаліях зміцнення інституційної спроможності є не лише внутрішньою необхідністю, а й передумовою для поглиблення економічної співпраці з ЄС та повноцінного входження до європейського ринку.

Війна завдала значних втрат українській економіці, у 2023 році дефіцит державного бюджету сягнув 1760 млрд грн без урахування грантів, що становить 27 % ВВП, що вимагає посилення фіскальної дисципліни та реформування управління державними фінансами [2, с. 18]. Незважаючи на складну ситуацію, ВВП України зріс на 5,3 %, що свідчить про поступову стабілізацію завдяки реформам та міжнародній підтримці [10, с. 65]. Попри заходи з детінізації економіки, рівень ухилення від податків залишається високим. За даними Держстату, обсяг прихованого доходу в економіці у 2023 році перевищив 600 млрд грн [9, с. 58].

Прогрес у виконанні Угоди про асоціацію з ЄС свідчить про значні зрушення у впровадженні європейських стандартів. У 2023 році рівень виконання загальних зобов'язань збільшився до 77%, а виконання конкретних завдань становить 88% [1, с. 14].

Найбільший поступ спостерігається у цифровізації державних послуг та економічній політиці, що сприяло підвищенню ефективності управління та створенню сприятливого бізнес-середовища [2]. Зокрема, запровадження електронного врядування через систему «Трембіта» дозволило скоротити адміністративні витрати та підвищити прозорість державних процесів [3, с. 25]. Однак існують структурні виклики, що гальмують ефективність реформ. Кадрова плинність у державному секторі перевищує 20 %, що створює загрозу для стабільності реалізації стратегічних змін [3, с. 30]. Антикорупційна політика потребує подальшого вдосконалення: у 2023 році НАБУ та САП відкрили 203 кримінальні провадження, проте лише 30 % з них завершилися обвинувальними вироками, що свідчить про необхідність реформування судової системи [7, с. 61].

Забезпечення економічної безпеки України потребує комплексного підходу, що включає фінансову стабільність, енергетичну незалежність, вдосконалення регуляторного середовища та боротьбу з корупцією. Інституційні зміни повинні бути спрямовані не лише на короткострокову стабілізацію, а й на створення ефективної та прозорої економічної системи, що відповідатиме європейським стандартам. Україна реалізувала низку ключових реформ, спрямованих на зміцнення економічної безпеки та наближення фінансово-економічної системи до стандартів Європейського Союзу. У сфері макроекономічної стабільності було впроваджено оновлену боргову політику, що передбачає поступове зменшення частки зовнішніх запозичень та збільшення внутрішнього фінансування [6, с. 104]. Це дозволило утримати міжнародні резерви на рекордному рівні 39,7 млрд доларів США, що є важливим фактором забезпечення валютної стабільності та протидії інфляційним ризикам [10, с. 65]. Важливим кроком стало реформування системи податкового адміністрування. В умовах війни та адаптації до європейських стандартів було посилено контроль за фінансовими потоками та вдосконалено механізми моніторингу тіньової економіки, яка досі становить 32 % ВВП [9, с. 58]. Запровадження цифрових інструментів податкового контролю та оптимізація митного регулювання сприяли збільшенню рівня податкових

надходжень та зниженню корупційних ризиків у державному секторі. У сфері державного управління було продовжено цифровізацію державних послуг. Система «Трембіта» забезпечила дев'ятикратне зростання транзакцій між державними установами, що дозволило знизити адміністративне навантаження на бізнес і громадян та прискорити інтеграцію України у цифровий простір ЄС [3, с. 25]. Для забезпечення сталого розвитку ринку праці було впроваджено програми підтримки самозайнятих осіб та малого бізнесу, що відповідає рекомендаціям міжнародних організацій, зокрема Програми розвитку ООН [5, с. 34], що сприяли відновленню зайнятості та стимулюванню підприємницької діяльності. Водночас понад 4 мільйони українців залишаються за кордоном, що створює ризики для відновлення економіки та потребує заходів із залучення мігрантів. За оцінками Міністерства економіки, відтік кваліфікованих кадрів залишається критичним фактором нестачі робочої сили [8, с. 47]. Суттєві зміни відбулися у сфері енергетичної безпеки. Частка відновлюваних джерел енергії зросла до 15 %, що сприяє диверсифікації енергетичного ринку. Міністерство енергетики оцінює перспективи збільшення цієї частки до 25 % у найближчі п'ять років за умови відповідних інвестицій [12, с. 80]. Продовження інтеграції України до європейської енергосистеми ENTSO-E відкриває нові можливості для енергетичної незалежності та залучення інвестицій у модернізацію електромереж [4, с. 41].

Загалом реалізовані реформи сприяли зміцненню фінансової стабільності, посиленню ефективності державного управління та створенню більш прозорих умов для ведення бізнесу. Однак подальші кроки мають бути спрямовані на вдосконалення судової реформи, зміцнення інвестиційного клімату та підвищення соціального захисту населення. Для остаточного завершення процесу імплементації законодавства ЄС Україна має сфокусуватися на подальшому реформуванні фінансового сектору, розширенні інвестиційного клімату, гармонізації податкової системи та модернізації економічного управління. Ці зміни дозволять зміцнити економічну безпеку та забезпечити макроекономічну стабільність перед повноцінним входженням

до єдиного європейського ринку. Одним із ключових напрямів є поглиблення фінансової реформи. Відповідно до оцінок Світового банку, дефіцит бюджету України у 2023 році склав 1,3 трлн грн, що становить значне боргове навантаження на економіку [6, с. 104]. Для стабілізації фінансової системи необхідно перейти до більшої частки внутрішніх позик, зменшити податковий тиск на малий бізнес та запровадити сучасні інструменти макрофінансового регулювання. Наступним етапом є гармонізація податкової політики. Введення єдиних стандартів звітності відповідно до директив ЄС дозволить полегшити ведення бізнесу та мінімізувати ризики ухилення від сплати податків. Важливим кроком стане розширення цифрового податкового адміністрування та запровадження автоматизованої системи моніторингу фінансових потоків [9, с. 58]. У секторі інвестиційної політики необхідно забезпечити захист прав інвесторів та спрощення регуляторного середовища. На сьогодні Україна має один із найнижчих індексів інвестиційної привабливості серед країн Східної Європи. Згідно з оцінками ЄБРР, відсутність гарантій безпеки для інвесторів залишається основним бар'єром для залучення довгострокових капіталовкладень [11, с. 72]. Проведення структурних реформ у сфері контролю за монополізацією ринків та створення прозорих умов для інвесторів сприятиме залученню капіталу та розвитку приватного сектору. Окремим напрямом є оптимізація торговельної політики. Поглиблення Зони вільної торгівлі між Україною та ЄС передбачає усунення технічних бар'єрів, спрощення митного контролю та впровадження європейських сертифікаційних стандартів [2, с. 98].

Успішне виконання цих завдань стане вирішальним фактором для фінальної інтеграції України в європейську економічну систему та сприятиме забезпеченню довгострокової економічної стабільності.

Економічна безпека України є ключовим фактором її довгострокового розвитку та євроінтеграційного курсу. Впроваджені інституційні реформи сприяли зміцненню державного управління, фінансової стабільності, підвищенню рівня прозорості регуляторного середовища та поступовій адаптації до

стандартів ЄС. Однак, попри значний прогрес, існують стратегічні виклики, подолання яких є критичним для подальшої інтеграції до європейського економічного простору. Реформи державного управління дозволили покращити ефективність адміністрування, зокрема завдяки цифровізації державних послуг. Розширення функціоналу електронного врядування дозволило скоротити бюрократичне навантаження та оптимізувати роботу державних органів. Запровадження нових процедур оцінювання ефективності державних службовців сприяє підвищенню професійності держапарату та забезпеченню стабільності управлінських процесів [3, с. 25]. Фінансова система України демонструє прогрес у стабілізації бюджетного балансу. Однак рівень державного боргу залишається високим, що вимагає подальшої реструктуризації та оптимізації податкової політики. Впровадження механізмів фіскального моніторингу та цифрових систем адміністрування податків сприяло підвищенню рівня податкових надходжень та зменшенню рівня тіньової економіки [6, с. 104].

Інвестиційний клімат потребує подальших змін, зокрема щодо гарантування захисту прав інвесторів та лібералізації доступу до фінансових ресурсів. На сьогодні залучення прямих іноземних інвестицій залишається обмеженим, що зумовлено макроекономічною нестабільністю та воєнними ризиками [11, с. 82].

Енергетична безпека країни покращилася завдяки реформуванню газового ринку та розвитку альтернативних джерел енергії. У 2023 році частка відновлюваної енергетики зросла до 18 %, що дозволило частково знизити залежність від імпортних енергоносіїв [4, с. 80]. Проте необхідність модернізації інфраструктури та збільшення інвестицій у сектор залишається нагальним завданням [4, с. 41].

Розширення економічної інтеграції з ЄС через імплементацію нових торговельних стандартів сприятиме розширенню доступу українських підприємств до внутрішнього ринку ЄС. Адаптація митної політики до європейських норм та усунення технічних бар'єрів відкриють додаткові можливості для експортерів [2, с. 98].

Незважаючи на досягнутий прогрес, реалізація подальших реформ залишається вирішальним завданням для забезпечення макроекономічної стабільності та повноцінного входження України до ЄС. Поглиблення економічної інтеграції, зміцнення державного управління та розвиток інфраструктури будуть ключовими факторами стійкого розвитку країни у довгостроковій перспективі.

Література:

1. Європейська комісія. Ukraine 2023 Report. Брюссель, 2023. 112 с.
2. Кабінет Міністрів України. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2023 рік. Київ, 2024. 98 с.
3. Моніторинговий звіт щодо державного управління в Україні у 2023 році / Програма SIGMA. Париж: OECD, 2024. 124 с.
4. Міністерство енергетики України. Звіт про енергетичну безпеку України у 2023 році. Київ, 2024. 81 с.
5. Програма розвитку ООН (ПРООН). Зайнятість та ринок праці в Україні у 2023 році. Київ, 2024. 63 с.
6. Світовий банк. Оцінка макроекономічної ситуації в Україні у 2023 році. Вашингтон, 2024. 89 с.
7. Національне антикорупційне бюро України (НАБУ). Звіт про діяльність у 2023 році. Київ, 2024. 87 с.
8. Міністерство економіки України. Аналіз ринку праці України у 2023 році. Київ, 2024. 59 с.
9. Державна служба статистики України. Макроекономічні показники 2023 року. Київ, 2024. 95 с.
10. Національний банк України. Огляд фінансової стабільності. Київ, 2024. 78 с.
11. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР). Інвестиційний клімат в Україні у 2023 році. Лондон, 2024. 82 с.
12. Міністерство енергетики України. Звіт про енергетичну безпеку України у 2023 році. Київ, 2024. 81 с.